

Vastaus kirjalliseen kysymykseen maahanmuuttajien lapsiavioliittojen ehkäisemisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Mari Rantasen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 247/2021 vp:

Miten hallitus aikoo varmistua siitä, että aikuisten seurassa maahan tulevat lapset eivät ole lapsiavioliiton uhreja,

miten aikuisen seurassa maahan saapuvien nuorten henkilöiden ikä varmistetaan lapsiavioliittojen poissulkemiseksi ja

miten ja kuinka usein maahan tullut lapsi erotetaan aikuisesta lapsiavioliiton tai sen epäilyn vuoksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Turvapaikkamenettelyn osalta termi ”aikuisten seurassa maahan tulevat lapset” kattaa hyvin erilaisia tilanteita. Lapsi voi saapua maahan vanhempiensa mukana, jolloin käytetään termiä ”mukana hakeva lapsi”. Kun lapsi saapuu Suomeen sukulaisten tai vieraiden aikuisten seurassa mutta ilman huoltajaa, määrätään lapselle edustaja. Alaikäinen voi saapua Suomeen myös huoltajan luo ja hakea turvapaikkaa. Tällöin huoltaja toimii lapsen edunvalvojana turvapaikkamenettelyssä. Alaikäistä Suomeen puolisonsa kanssa saapunutta turvapaikanhakijaa käsitellään ilman huoltajaa olevana eli myös hänelle määrätään edustaja ja hänet majoitetaan lähtökohtaisesti alaikäisten vastaanottokeskukseen.

Ilman huoltajaa oleville lapsille pidetään aina turvapaikkapuhuttelu, kun taas vanhempiensa mukana hakevat lapset kuullaan ulkomaalaislain 6 §:n mukaisesti, jolloin kaksitoista vuotta täyttänyt lasta kuullaan ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

Lapsiavioliitto voi olla turvapaikkaperuste. Kun kyse on alaikäisestä, asiaa selvitetään viranomaisaloitteisesti. Mikäli alaikäinen hakija on avioliitossa, selvitetään turvapaikkapuhuttelussa avioliiton solmimiseen ja avioliittoon liittyvät olosuhteet sekä hakijan oma tahto ja vapaus halutessa irtautua avioliitosta. Kaikilta ilman huoltajaa olevilta alaikäisiltä kysytään seurustelukumppaneista sekä kihlaus- ja avioliittosuunnitelmista. Mukana hakevilta alaikäisiltä asiaa tiedustellaan kuulemisessa iän ja mahdollisten avioliittoon liittyvien viitteiden perusteella. Kaikkia mukana hakevia lapsia pyritään kuulemaan hetki myös ilman huoltajaa. Mikäli asiassa herää epäily vanhemman ja lapsen välisestä eturistiriidasta, pyydetään asian käsittelyä ja päätöksentekoa varten vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijältä lausunto lapsen edusta. Vastaanottokeskukseen

voidaan myös ilmoittaa hakijaa koskevista huolista. Ilmoituksen perusteella vastaanottokeskus voi keskustella hakijan kanssa ja pyrkiä selvittämään hakijan olosuhteita tarkemmin.

Oleskelulupamenettelyn osalta aikuisen seurassa Suomeen saapunut lapsi tulee Suomeen joko huoltajansa kanssa ja hakee oleskelulupaa, tai hän tulee Suomessa jo oleskeluluvalla olevan huoltajansa luokse. Epäselvissä tilanteissa kuullaan aikuista ja lasta, jos hän on 12-vuotias tai sitä vanhempi, vähintään kirjallisesti. Ilman huoltajaa Suomeen tullutta lasta, joka hakee oleskelulupaa huoltajansa luokse, kuullaan aina ja pääsääntöisesti suullisesti. Kuten turvapaikkamenettelyssä, myös oleskelulupamenettelyssä lapselta kysytään seurustelemisesta, kihlauksesta, avioitumisesta tai avioliittosuunnitelmista. Nämä samat kysymykset esitetään lapsen huoltajalle lapsen osalta. Jos vastausten perusteella herää pieninkin epäily esimerkiksi pakkoavioliitosta tai sen suunnittelemisesta, pyritään asiaa selvittämään tarkemmin mm. kuulemalla lasta ilman huoltajan läsnäoloa. Lapselle voidaan myös tarvittaessa hankkia edunvalvoja valvomaan hänen etuaan oleskelulupa-asian käsittelyssä. Tällöin ollaan aina yhteydessä sosiaaliviranomaisiin. Mikäli asiassa herää epäily mistään lapsen edun vastaisesta seikasta, kuten pakkoavioliitosta, pyydetään asiassa myös sosiaaliviranomaisten lausunto ja tehdään heille huoli-ilmoitus asiasta

Turvapaikanhakijan ikä määritellään ensisijaisesti aidoksi todettujen henkilöllisyystodistusten, kuten passin, perusteella. Henkilöllisyystodistusten ja ikään liittyvien selvitysten puuttuessa ikä määritellään lähtökohtaisesti hakijan oman ilmoituksen perusteella. Hakijan ikää voidaan selvittää myös ulkomaalaislain 6 a §:n mukaisesti oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella, mikäli on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä hakijan iästään antamiensa tietojen luotettavuutta. Ikätutkimuksia voidaan lapsen edun perusteella tarvittaessa tehdä myös täysi-ikäiseksi ilmoittautuville hakijoille, mikäli he antavat tähän suostumuksensa. Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikkö voi myös tehdä nuoresta jo täysi-ikäistyneestä hakijasta vastaanottokeskukselle huoli-ilmoituksen. Täysi-ikäisille hakijoille kerrotaan turvapaikkapuhuttelussa mahdollisuudesta hakemuksen käsittelyyn erillään puolison asiasta. Maahanmuuttoviraston turvapaikkahakemusten käsittelijöitä on ohjeistettu tunnistamaan viitteitä mahdollisesta pakkoavioliitosta ja selvittämään avioliiton solmimisen olosuhteita tarkemmin myös täysi-ikäisen puolison kohdalla esimerkiksi silloin, kun puolisoiden välillä on suuri ikäero.

Ulkomailla olevien ja oleskelulupaa Suomen edustustossa hakevien hakijoiden ikää ei voida määritellä ikätutkimuksen perusteella. Heidän ikäänsä arvioidaan asiakirjojen sekä perheenjäsenten kertomusten perusteella. Jos tiedot ovat ristiriitaisia, hakijan ikää pyritään selvittämään tarkentavien kysymysten avulla. Haastattelija joutuu haastattelun päätteeksi myös antamaan arvionsa siitä, näyttääkö hakija olemuksensa perusteella ilmoitetun ikäiseltä ja vaikuttaako hän vastauksensa perusteella ilmoitetun ikäiseltä. Näille arvioille ei kuitenkaan voida antaa suurta merkitystä päätöksenteossa.

Oleskelulupaa Suomessa hakevan lapsen osalta on Ulkomaalaislain 6 a §:n perusteella mahdollista selvittää hänen ikäänsä, jos on erityisiä syitä olettaa hänen olevan eri ikäinen kuin on ilmoitettu.

Puolionsa kanssa Suomeen saapuva alaikäinen erotetaan majoittumaan alaikäisten vastaanottokeskukseen. Tapauskohtaista harkintaa voidaan tehdä, mikäli perheessä on lapsia, alaikäinen on yli 16-vuotias ja toivoo itse yhteismajoitusta eikä perheen tilanteessa ole huolta aiheuttavia seikkoja.

Mukana hakevasta lapsesta voidaan tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli asiassa tulee ilmi seikkoja, joiden perusteella arvioidaan, että alaikäiseen kohdistuu Suomessa fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, hyväksikäyttöä tai pakottamista. Lastensuojelu voi sijoittaa lapsen oman toimivaltansa puitteissa. Asiassa tehdään myös rikosilmoitus tilanteissa, joissa hakija on joutumassa vakavan yksilöön kohdistuvan rikoksen uhriksi tai kun lapseen on syytä epäillä Suomessa jo kohdistuneen seksuaalirikos tai henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Jos asiassa epäillään pakkoavioliittoa, hakijaa esitetään myös matalalla kynnyksellä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Esittämiselle tulee olla hakijan suostumus. Alaikäisen kohdalla vaaditaan lähtökohtaisesti myös huoltajan suostumusta, mutta eturistiriitatilanteissa lapsen edun ensisijaisuus huomioiden pelkkä hakijan suostumuskin riittää käytännössä.

Maahanmuuttovirasto ei tilastoi alaikäisten turvapaikanhakijoiden lastensuojelun asiakkuuksia tai sijoituksia eikä yleisesti ottaen myöskään turvapaikkaperusteita. Nämä tapaukset voidaan kuitenkin arvioida harvinaisiksi. Viime vuosina turvapaikanhakijoiden joukossa ei ole ollut avioliitossa olevia alaikäiseksi ilmoittautuneita henkilöitä.

Suomeen ei ole saapunut alaikäisiä avioliitossa olevia oleskeluluvan hakijoita joitakin yksittäistapauksia lukuun ottamatta. Tavallisempaa on, että alaikäisenä avioliiton solminut hakee oleskelulupaa puolisonsa luokse ulkomailla Suomen edustustosta. Useimmissa tapauksissa hakija on joko juuri tullut tai tulossa täysi-ikäiseksi. Hakijoiden ja perheenkokoajien tiedossa tuntuu olevan melko yleisesti, että alaikäisten avioliitot eivät ole Suomessa sallittuja, ja että avioliiton edellyttään olevan rekisteröity ja hyväksytty siinä maassa, jossa se on solmittu. Täysi-ikäiset mutta alaikäisenä avioliiton solmineet hakijat kuullaan aina suullisesti ja heiltä kysytään tarkemmin avioliitosta sekä kerrotaan aviopuolisoiden oikeuksista Suomessa.

Helsingissä 11.5.2021

Sisäministeri Maria Ohisalo